

“O‘ZBEKISTONDA QULOQLASHTIRISH SIYOSATI” MAVZUSINI TARIX DARSLARIDA O‘RGATISHNING INTERFAOL METODLARI

Jizzax davlat pedagogika universiteti

2-bosqich magistranti

Shomurodov Shuhrat Abdunabi o‘g‘li

Annotatsiya. Ushbu ish “O‘zbekistonda quloqlashtirish siyosati” mavzusini tarix darslarida o‘rgatishda interfaol metodlarni qo‘llashni o‘rganishga bag‘ishlangan. Darslarda o‘quvchilar mavzuni mustaqil o‘rganadi, tarixiy voqealarni tahlil qiladi va amaliy mashg‘ulotlar orqali yaxshiroq tushunadi. Guruh ishlari, rol o‘yinlari, muhokama va tarixiy vaziyatlarni tahlil qilish kabi metodlar darslarni qiziqarli va samarali qiladi.

Kalit so‘zlar: Quloqlashtirish siyosati, tarix darslari, interfaol metodlar, guruh ishlari, rol o‘yinlari, muhokama, tarixiy vaziyatlarni tahlil qilish, o‘quvchilar faoliyati.

Аннотация. Эта работа посвящена изучению применения интерактивных методов при преподавании темы «Политика корейцев» на уроках истории. На уроках ученики самостоятельно изучают материал, анализируют исторические события и лучше усваивают информацию через практические задания. Групповая работа, ролевые игры, обсуждения и анализ исторических ситуаций делают уроки интересными и эффективными.

Ключевые слова: Политика корейцев, уроки истории, интерактивные методы, групповая работа, ролевые игры, обсуждения, анализ исторических ситуаций, активность учеников.

Annotation. This work focuses on using interactive methods to teach the topic “Koreanization Policy in Uzbekistan” in history lessons. Students study the topic independently, analyze historical events, and better understand them through practical activities. Group work, role-playing, discussions, and analysis of historical situations make lessons interesting and effective.

Keywords: Koreanization policy, history lessons, interactive methods, group work, role-playing, discussions, analysis of historical situations, student activity.

Kirish.

Mustaqillik tom ma’noda haqiqiy tariximizni tiklash davri bo‘ldi. Bu yillar mobaynida yaqin o‘tmishda, sobiq sovet hukumati yillarida nomlari qoralangan hamyurtlarimiz ruhini shod qilish uchun qator ishlar amalga oshirildi. Mana shu davrning eng katta jabrdiydalari quloqlashtirish va kollektivlashtirish siyosatining qatag‘on qurbonlaridir. Yurtboshimiz Sh.Mirziyoyev ta’biri bilan aytganda: “Qatag‘on qilingan yetakchilarimizning taqdiri barchamizni mustaqilligimizni qadrlashga, uni asrab-avaylashga undaydi. Mana shunday mustaqillikda, tinchlikda yashashning o‘zi Alloh taoloning katta marhamati, ne’mati. Buning uchun shukronalik bilan, uning qadriga yetish kerak”¹

“O‘zbekistonda quloqlashtirish siyosati” Sovet hukmronligi davrida 1929–1933-yillarda amalga oshirilgan qishloq xo‘jaligi va siyosiy reja bo‘lib, u orqali badavlat yoki o‘rta daromadli dehqonlar “quloq” deb atalgani va ularning mulki tortib olingani, ayrimlari surgunga jo‘natilgani qayd etilgan.

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 31-avgustdagi nutqidan <https://www.gazeta.uz/uz/2023/08/31>

Bu siyosat natijasida O'rta Osiyo, shu jumladan O'zbekistonda yer egalik munosabatlari keskin o'zgargan va ijtimoiy inqiroz kuchaygan. Quloqlashtirish siyosati Sovet agrar siyosati va jamoalashtirish jarayonining ajralmas qismi sifatida o'rganiladi; bu tarixiy voqea milliy hamda xalqaro tarixiy adabiyotlarda keng yoritilgan.

XX asrning 30-50-yillarida sovet jamiyatida yuz bergan siyosiy qatag'onlar, majburiy kollektivlashtirish va uning oqibatlari masalasi xozirda nafaqat MDH davlatlarida, balki dunyoning ko'pgina rivojlangan davlatlarida dolzarb muammo sifatida o'rganilmoqda. Bu tadqiqotlarda sovet davlatidagi siyosiy tuzilmaning asl mohiyati, I.V.Stalin boshchiligidagi sovet rahbariyati tomonidan qishloq aholisi qatlamlariga nisbatan yuritilgan qatag'on siyosatining yuzaga kelish sabablari, keng ko'lamli ta'qib va tazyiqlarning fojiali oqibatlari turli nuqtayi nazarlarda talqin etilmoqda.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston tarixshunosligi fanida ilmiy yutuqlarga erishilib, ortda qolgan yillar davomida g'ayriilmiy talqin qilingan yoki soxtalashtirilgan tarixiy voqealarni xolisona va haqqoniylik tamoyillari asosida tadqiq etish uchun keng imkoniyatlar yaratildi.

Quloqlashtirish" jarayoni aslida 1925-1929-yillarda o'tkazilgan yer-suv islohoti davrida boshlangan edi. Bunda o'ziga to'q dehqonlar va boylarning mol-mulki tortib olinib, musodaraqilingan, ularning o'zlari esa uzoq yurtlarga surgun qilingan. Mana shunday musodara ishlari olib borilayotgan bir paytda VKP (b) Markaziy Komiteti 1928-yil 15-dekabrda "Yerdan foydalanish va yer tuzishning umumiy asoslari" qonuniga o'zgartirishlar kiritib qayta tasdiqlaydi [6, 7]. Bu hol yer-suv islohotlarining ayniqsa avjiga chiqishiga olib keldi. Albatta, o'zining yerlaridan ajralib qolish hech kimga yoqmas edi. Shu bois, mol-mulkni ro'yxatga olib, musodara qiluvchilarga nisbatan qarshi kayfiyat shakllana boshlaydi. Sovet hukumati esa mol-mulkni topshirishdan bosh tortganlarni "quloq" deb e'lon qiladi. Bunday kishilarga nisbatan jazo choralari VKP (b)ning XV s'yezdidan keyin kuchaya boshlaydi. Ularga nisbatan kurash olib borishning strategik rejasi ishlab chiqiladi.²

"Hamma o'z tarixini ulug'laydi. Lekin bizning mamlakatimizdagidek boy tarix, bobolarimizdek buyuk allomalar hech qayerda yo'q. Bu merosni chuqur o'rganishimiz, xalqimizga, dunyoga yetkaza bilishimiz kerak. Bu markazga kelgan odam tariximiz haqida to'la tasavvurga ega bo'lishi, katta ma'naviyat olib ketishi zarur"- deya ta'kidlagan edi Shavkat Mirziyoyev.³

Maktabda tarix darslarini tashkil etishda "Fikrlarning tarmoqlanishi", "BBB", "FSMU", "VENN diagrammasi", "Charxpalak", "Tushunchalar tahlili", "Raqmlar so'zlaganda", "Baliq skleti", "Yelpig'ich", "Bumerang", "Zakovat", "Ha yoki yo'q", "Zinama-zina", "Sinkveyn", "SWOT" tahlili kabi innovatsion, noan'anaviy ta'lim metodlaridan foydalanish mumkin bo'lib, darslarni pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishda ularning ahamiyati katta. Bu kabi metodlarni har bir o'qituvchi o'zi dars beradigan o'quvchilarning xarakteri, iqtidori va qiziqishlaridan kelib chiqib o'ziga xos yo'nalishda tashkil etishi, o'zgartirishi, ijodiy rivojlantirishi yoki o'xshash variantlaridan foydalanishlari mumkin. Bir so'z bilan aytganda, bunday o'yinlar mavzularni o'quvchilarga oson va tushunarli berishning yo'llaridan biri hisoblanib, o'qituvchi yangi-yangi ta'limiy o'yinlarni darslarida qo'llashi, hatto o'zi ham shunday o'yinlarni o'ylab topishi mumkin.⁴

² O'zbekistonda sovet davlatining qatag'on siyosati. Ilmiy maqolalar to'plami. Toshkent: 2012. 231 B.

³ Sh. Mirziyoyevning Islom svilizatsiyasi markaziga tashrifi chog'idagi nutqidan. 2021-yil avgust.

⁴ Nishonova Z. Alimova G. "Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi" T.: 2019

O'zbekiston tarixida quloqlashtirish siyosati, ya'ni mahalliy aholining milliy qadriyatlari, an'analari va siyosiy hayoti ustida tashqi ta'sirlar orqali shakllangan ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy jarayonlar, o'quvchilarda tarixiy ongni chuqurlashtirishni talab qiladi. Shu sababli interfaol metodlar – darsda faollikni oshiruvchi, tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi va shaxsiy izlanishlarni rag'batlantiruvchi usullar – tarix darslarini samarali tashkil etishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston tarixida quloqlashtirish siyosati mahalliy aholining ijtimoiy-iqtisodiy hayotiga, milliy qadriyatlari va an'analariga keskin ta'sir ko'rsatgan murakkab tarixiy jarayonlardan biri hisoblanadi. Ushbu mavzuni o'rganish jarayonida o'quvchilarda faqat faktologik bilimlarni shakllantirish emas, balki tarixiy hodisalarga tanqidiy yondashish, sabab-oqibat bog'liqligini anglash va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, tarix darslarida Case-study (holat tahlili) metodidan foydalanish mavzuni chuqur va samarali o'zlashtirish imkonini beradi.

Case-study metodi dars jarayonida real tarixiy vaziyatlarga asoslangan muammoli holatlarni tahlil qilish orqali o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Quloqlashtirish siyosati mavzusini o'rganishda o'qituvchi arxiv hujjatlari, tarixiy manbalar yoki konkret voqealar asosida ishlab chiqilgan holatni taqdim etadi. Masalan, ma'lum bir hududda quloqlashtirish siyosati natijasida mulkidan mahrum qilingan dehqon xo'jaligi yoki jamoalashtirish jarayonida yuzaga kelgan ijtimoiy ziddiyatlar tasvirlangan vaziyat o'quvchilarga muhokama uchun beriladi.

Mazkur metod asosida o'quvchilar kichik guruhlarga bo'linib, berilgan holatni tahlil qiladi, siyosatning sabablari va oqibatlarini aniqlaydi hamda tarixiy voqega nisbatan o'z munosabatini bildiradi. Jarayon davomida ular quloqlashtirish siyosatining iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jihatlarini chuqur anglay boshlaydi. Bu esa tarixiy hodisalarning biryoqlama emas, balki kompleks tarzda baholanishiga xizmat qiladi.

Case-study metodi o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, dalillarga tayangan holda xulosa chiqarish va tarixiy jarayonlarni zamonaviy nuqtayi nazardan baholash qobiliyatini shakllantiradi. Dars yakunida guruhlar tomonidan bildirilgan fikrlar umumlashtirilib, qisqa refleksiya o'tkaziladi. Natijada o'quvchilarda quloqlashtirish siyosatining mohiyati, uning jamiyat taraqqiyotiga ko'rsatgan salbiy oqibatlari haqida mustahkam va ongli bilimlar shakllanadi.⁵

O'zbekiston tarixida quloqlashtirish siyosati murakkab va ziddiyatli jarayon bo'lib, u mahalliy aholining ijtimoiy-iqtisodiy hayoti, milliy qadriyatlari va an'analariga chuqur ta'sir ko'rsatgan. Ushbu mavzuni o'rganishda o'quvchilarda tarixiy tafakkurni shakllantirish, voqealarni taqqoslash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Shu maqsadda tarix darslarida Venn diagrammasi metodidan foydalanish mavzuni samarali o'zlashtirishga xizmat qiladi.

Venn diagrammasi metodi tarixiy hodisalarni o'zaro taqqoslash asosida tahlil qilishga imkon beruvchi interfaol usullardan biridir. Quloqlashtirish siyosati mavzusini o'rganishda ushbu metod orqali o'quvchilar an'anaviy dehqon xo'jaligi bilan quloqlashtirish siyosati joriy etilgan davrdagi ijtimoiy-iqtisodiy holatni taqqoslaydi. Diagrammaning birinchi doirasida quloqlashtirishgacha bo'lgan davrga xos xususiyatlar, ikkinchi doirasida esa quloqlashtirish siyosati natijasida yuzaga kelgan holatlar aks ettiriladi. Doiralar kesishgan qismida esa har ikkala davrga xos umumiy jihatlar aniqlanadi.

Mazkur metod yordamida o'quvchilar yerga egalik shakllari, mehnat munosabatlari, xo'jalik yuritish usullari va ijtimoiy tabaqalanish kabi jihatlarini tizimli ravishda tahlil qiladi. Natijada ular

⁵ [3] Karimov R. "Tarixiy metodlar va interfaol dars texnologiyalari", Toshkent: Ta'lim, 2019.

quloqlashtirish siyosatining mahalliy aholi hayotiga ko'rsatgan iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirini chuqurroq anglay boshlaydi. Venn diagrammasi o'quvchilarda taqqoslash, umumlashtirish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Dars jarayonida o'quvchilar kichik guruhlarda ishlaydi va har bir guruh o'z Venn diagrammasini tuzadi. Guruhlar taqdimoti davomida fikrlar muhokama qilinadi, o'xshash va farqli jihatlar asoslab beriladi. Dars yakunida o'qituvchi tomonidan umumiy xulosa chiqarilib, qisqa refleksiya o'tkaziladi. Natijada o'quvchilarda quloqlashtirish siyosatining mohiyati va oqibatlari haqida mustahkam tarixiy tushuncha shakllanadi.

Xulosa.

O'zbekiston tarixida quloqlashtirish siyosati jamiyat hayotining barcha sohalariga chuqur ta'sir ko'rsatgan murakkab va ziddiyatli tarixiy jarayonlardan biridir. Ushbu siyosat natijasida mahalliy aholining an'anaviy xo'jalik yuritish tizimi izdan chiqdi, ijtimoiy tabaqalanish kuchaydi hamda milliy qadriyatlar va turmush tarziga jiddiy zarar yetdi. Shuning uchun mazkur mavzuni tarix darslarida o'rganish o'quvchilarda tarixiy ong, fuqarolik pozitsiyasi va tanqidiy fikrlashni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh. "O'zbekiston tarixi: o'quv qo'llanma", Toshkent: Akademnashr, 2020.
2. Qodirov A. "Sovet davrida Markaziy Osiyoda quloqlashtirish siyosati", Toshkent: Fan, 2018.
3. Karimov R. "Tarixiy metodlar va interfaol dars texnologiyalari", Toshkent: Ta'lim, 2019.
4. Rasulov D. "O'quvchilarni tarixiy tafakkurga o'rgatish usullari", Toshkent: Pedagogika, 2021.
5. Sattarov B. "Markaziy Osiyoda ijtimoiy-siyosiy jarayonlar: quloqlashtirish davri", Toshkent: Fan va Ma'rifat, 2017.